

Dr. sc. Yasemin Uzun

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE ORTAK KÜLTÜR ÖGELERİ

Özet

Yabancı dil öğreniminde dil kazanımının yanı sıra k lt rel kazanımlar da sağlanmaktadır. Dil öğretiminde kullanılan okuma ve dinleme metinlerinde k lt rel ögeler de bulunmaktadır. Bu nedenle dil öğretimi aynı zamanda k lt r öğretimidir. Hedef dil ile ana dil arasındaki k lt rel ögelerin benzerliği dil öğretimini de kolaylaştırmaktadır. Bu çalışmada T rkçenin Bosna Hersek'te öğretimi bağlamında T rk ve Boşnak ortak k lt r ögeleri tespit edilmeye çalışılmıştır. Örneklem olarak Yedi İklim T rkçe Öğretim setinden A2 ve B1 kitapları seçilmiştir. T rk k lt r ne ait tespit edilen verilerin Boşnak k lt r ile benzerliğini belirlemek için Zenica Üniversitesi Felsefe Fak ltesi T rk Dili ve Edebiyatı böl m nden rastgele seçilen 20 öğrenci ile gör şme yapılmıştır. Yapılan gör şmeler sonucunda her iki k lt re ait çok sayıda k lt rel benzerlik tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Türk dili, Türk k lt r , Boşnak k lt r , Yedi İklim, k lt r öğretimi

Giriş

Özellikle Balkan ülkelerinde ve Avrupa coğrafyasında Türkçenin öğretimi gün geçtikçe yaygınlık kazanmaktadır. Dil ve kültür birbirini tamamlayan ögeler olduğundan dolayı Türk dili öğretilirken Türk kültürü de ister istemez öğretilmektedir.

Günümüz dil öğretim yaklaşımları genelde iletişim ve kültür merkezi üzerine kuruludur. Dil öğretiminde çok büyük bir yer tutan kültür; milletlerin yüzyıllar boyunca algı, ilgi, tutum ve davranışlarının yansıdığı yaşam biçimi, nesilden nesile aktarılan maddi ve manevi değerlerinin toplamıdır (Göçer, 2013: 26). Bu nedenle toplumların diline bakarak yaşayış tarzları, inanışları, kimlikleri tespit edilebilir. Kültür kavramının içine dil, gelenek ve görenekler, musiki, resim, mimari, aile, hukuk sistemleri, çalışma tarzı, üretim, tüketim, ulaşım ve inançlar girmektedir (Kaplan, 1999).

Kültür, antropolojik açıdan bakıldığında ortak inançların, düşüncelerin, değerlerin, geleneklerin, davranışların ve sanatsal değerlerin paylaşıldığı bir sistemdir. Dolayısıyla kültür sabit, değişken olmayan bir olguyu ifade etmektedir (Bayyurt, 2009: 31).

Kültürel ögeler toplumdan topluma farklılık gösterir. Bazı toplumlar sarılarak selamlaşırken bazıları sadece el sıkışarak selamlaşır. Kullanılan sözcükler aynı dili kullanan farklı ülkelerde bile farklıdır. Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi bile kökende aynı dil iken sözcüklere yüklenen anlamlar bakımından farklılık gösterir. Bu farklılıklar dil farklılığının da olduğu toplumlarda, düşünce yapısının dile yansması nedeniyle, giderek artmaktadır.

Kültür ile ilgili yazılı kurallar olmamasına rağmen o topluma ait tüm bireyler farkında olarak veya olmayarak o kültürel birlikteliği yaşarlar. Düğünlerde renkli, cenazelerde siyah veya koyu renk kıyafetlerin tercih edilmesi gibi. Bu tarz davranışlar insana kendini güvende ve normal hissettirir (Openstax, 2017).

Kültür dili şekillendirir; dil düşünceyi etkiler; düşünce de kültürü değiştirir. Kültürün devamlılığı için öncelikle dilin yabancı etkilerden korunması gereklidir. Örneğin fast food sözcüklerinin Türkçeye girmesi ile birlikte ayakta yemek yeme alışkanlığı da kültürümüze dahil olmuştur. Ancak, ortak olan kültürel öğeler dil öğretimine kolaylık anlamında katkı sağlarken farklı olan öğeler de dikkat çekici olması bağlamında katkı sağlamaktadır. Birbirine zıt öğeler ise öğrenme güçlüğü oluşturmaktadır. Örneğin yıllardır savaş olamayan İsveç gibi ülkelerde kahramanlık temalı metinler olumsuz tepkilere neden olabilir.

Loveday kültür kavramını sanatsal, toplumbilimsel, anlamsal ve edimsel bağlam olmak üzere dört boyutlu olarak değerlendirmektedir. Bu boyutlardan hareketle yabancı dil eğitimiyle kültür kavramının çeşitli boyutlarda iç içe olduğu ve kültür kavramının yabancı dil eğitimi şekillendirdiği görülmektedir. Bunlar, ders malzemeleri, öğrencinin yerel kültürü, hedef dilin sanatsal kültürü, hedef dilin soyut ve somut kavramları bağlamlarıdır (Bayyurt 2009).

Bazıları hedef dilin kültürünün öğrenilmesini ancak öğrencinin, öğrenilen dilin konuşulduğu ülkede bulunmasıyla gerçekleşeceğine bağlarken; Braine, Canagarajah, Holliday, Kumaravadivelu gibi bazı araştırmacılar da bunun yabancı dil sınıfında gerçekleşebileceğini savunur.

Schuman'a göre dil ve kültür şokunun önüne geçilemezse ve öğrenci yeterli ve doğru bir motivasyona sahip değilse tam kültürlenme gerçekleşmez ve yabancı dil de edinilmez (Özüdoğru&Dilman, 2014: 82).

Yabancı dil eğitimi toplumların farklı algılayış biçimlerini sunması bakımından önemlidir. Yabancı bir dil öğrenmeye başlayan birey, yabancı bir dünya ve kültürle karşılaşır.

Günümüzde sadece kelime veya gramer eğitimi yeterli olmamaktadır. Yabancı dil öğretiminde öğretilen dilin kültürel öğelerine yer vermek, öğrenilen dili öğrenciler için daha anlamlı hale getirecek; dil öğrenenin daha zevkli ve kısa sürede gerçekleşmesini sağlayacaktır. Böylece öğrenciler başka kültürleri tanıyacak, motive olacak, empati kurarak yabancı dil öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirecektir.

CEF (2001: 102-103) Avrupa Birliği Ortak Çerçeve Programı'nda yabancı dil derslerinde verilmesi gereken sosyo-kültürel bilgiler şu şekildedir:

- Günlük yaşam (yiyecek, içecek, yemek zamanları, masa adabı, resmi tatiller, çalışma saatleri, boş zaman etkinlikleri vb.)
- Yaşam koşulları (ev şartları, refah durumları)
- Kişiler arası ilişkiler (kadın-erkek ilişkileri, aile yapıları ve ilişkileri, iş ortamındaki ilişkiler)
- Değerler, İnançlar ve Davranışlar: Bölgesel kültürler, gelenek ve sosyal değişim, tarih, tarihi kişilikler ve olaylar, yabancı ülkeler, ülkeler, halklar, politika, sanat, din, mizah vb.
- Vücut dili, gelenekler: misafirperverlikle ilgili olarak dakiklik, hediyeler, kalış uzunluğu, ayrılış vb.)
- Ritüeller: Doğum, evlilik, ölüm, kutlamalar, festivaller, danslar vb.

Bu çalışmada bu sınıflandırmalardan hareketle A2 ve B1 kitaplarında ünite bazıları değerlendirilmeler yapılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada veri toplamak için doküman analizi ve görüşme yöntemleri kullanılmıştır. Yunus Emre Enstitüsü tarafından basılan Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti A2 ve B1 seviyeleri

incelenmiştir. A2 ve B1 kitaplarının seçilme nedeni ise set içerisinde en fazla kültürel öge barındıran kitaplar olması nedeniyledir. Türk kültürüne ait tespit edilen öğeleri Boşnak kültürü ile karşılaştırmak için Zenica Üniversitesi Felsefe Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde öğrenim gören, random yöntemiyle seçilen yirmi öğrenci ile görüşmeler yapılmıştır.

Bulgular

Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti'nde incelenen kitapların içinde kültürel öğeleri en fazla barındıran kitaplar A2 ve B1 olarak tespit edilmiştir. Bu nedenle bu iki kitap incelenmiştir. Ünite ve metin merkezli incelemeler yapılmıştır. Ünite adı, konusu, incelenen metinlerin adları ve kültürel kategori tablolarla gösterilmiştir.

A2 kitabında tespit edilen kültürel öğeler şu şekildedir:

Tablo 1: A2 Kitabının Analizi

Ünite 1: Zaman-Mekân	Konu ve metin	
Metin 1	Geçmiş, Şimdi, Gelecek	Günlük Yaşam: Semih'in Bir Günü
Metin 2	Zaman Planlaması	İnanışlar: Ağrı Dağı Efsanesi
Metin 3	Farklı Şehirler, Farklı İnanışlar	Aile İlişkileri ve Çalışma Hayatı: Müjde, Kayseri Mantısı
Ünite 2: Sağlıklı Yaşam		
Metin 1	Her Şeyin Başı Sağlık	Sağlık ve Arkadaşlık: Kırmızı Burun
Metin 2	Dünyamız Kirleniyor	Şenlik: Ağaç Dikme Şenliği
Metin 3	Trafik Canavarı	Toplumsal Hayat: Ziyaret, Trafik Psikolojisi, Türk Hamamı
Ünite 3: Sosyal Etkinlikler		
Metin 1	Okumayı Seviyorum	Meslekler: Gezici Kütüphane
Metin 2	Hangi Filme Gidelim?	Sinema: Devlerin Aşkı, Av Mevsimi
Metin 3	Spor Yap Zinde Kal	Spor: Altın Sporcu ile Röportaj
Ünite 4: Güzel Ülkem		
Metin 1	Her Yer Tarih	Seyahat, Tarih: Her Yeri Görmek İstiyoruz?, Çanakkale'ye Yolculuk
Metin 2	Dört Mevsim Yedi Bölge	Coğrafya: Likya Yolu
Metin 3	Tatlı Yiyelim, Tatlı Konuşalım	Yiyecek/İçecekler: Yöresel Lezzetler Festivali
Ünite 5: Üretimden Tüketime		
Metin 1	Üretim-Tüketim	Gıda: Yiyecekler
Metin 2	İş Yemeği	İş: Yakıtta Tasarruf
Metin 3	Alışveriş	Alışveriş: Sonbahar ve Kış İçin Alışveriş, Ramazan Geliyor
Ünite 6: Duygular		
Metin 1	Mektup Yazalım	Aile: Anneme Mektup
Metin 2	Mutlu Olmak	Mutluluk: Kızarmış Ekmek Kokusu, Yeni Komşumuz
Metin 3	Gülelim Eğlenelim	Sinema: Komedyenler
Ünite 7: Teknoloji ve İletişim		

Metin 1	Elektrikli Ev eşyaları	Alışveriş: Teknoloji ve Biz, Evlilik Hazırlığı
Metin 2	Büyülü Cam/Televizyon	İletişim: Programlar Arasında
Metin 3	Bitkiler, Hayvanlar ve Biz	Gezmek: Hafta Sonu Ziyareti, Hayvanat Bahçesinde
Ünite 8: İnsan ve Toplum		
Metin 1	Kişilik Tipleri	Sağlık: Salih Bey Kaygılarından Kurtuluyor?
Metin 2	Başarının Anahtarı Elimde	Başarı: Ali Nasuh Mahruki
Metin 3	Empati Kuruyorum	Spor: Türkiye Ampute Milli Futbol Takımı Dünya Üçüncüsü Oldu

A2 düzeyinde Türk kültürüne ait öğeler içeren 33 metin tespit edilmiştir.

Birinci ünite “Günlük Alışkanlıklar” metninde öğrenci olan Semih’in bir günde yaptıkları, Boşnak öğrencilere sorulmuştur. Günlük alışkanlıklarda benzerlikler tespit edilmiştir. Farklılık görülmemiştir. Ağrı Dağı Efsanesi (İki Bacı) metninde bahsedilen taş kesilme motifinin öğrenciler kendi kültürlerinde de olduğunu ifade etmişlerdir. “Kayseri Mantısı” metninde bahsedilen yiyeceğin Boşnaklarda da olduğu ama hazırlanışının ve sunumunun farklı olduğu tespit edilmiştir.

İkinci ünite hastalıklarla ilgili verilen bilgiler ve alışkanlıklar değerlendirilmiştir. Burada da her iki kültür arasında benzerlikler görülmüştür. Ağaç dikmeye her iki ülkede de önem verilmektedir, şenlikler de düzenlenmektedir. Trafik psikolojisi metninde Türkiye’deki trafik durumu ve insanların alışkanlıkları değerlendirilmiştir. Bosna ve Hersek’te Türkiye’deki gibi yoğun trafik olmadığı ve insanların sakin olduğu ifade edilmiştir.

Üçüncü ünite kitap okuma metinlerinden hareketle her iki ülkede okumaya ve kitaba değer verildiği tespit edilmiştir. Gezici Kütüphane metni de ilgi çekmiştir. Film izleme, sinemaya gitme alışkanlıkları her iki kültürde de benzerdir. Türk kültürüne ait olan, verilen metinler ilgi uyandırmış, öğrenciler filmleri izlemek istemiştir. Şifalı bitkiler her iki toplum için de önemlidir, kullanılan bitkiler ve özellikleri yüzde yetmiş oranında benzerdir.

Dördüncü ünite seyahatten ve alışkanlıklardan bahsedilmektedir. Her iki ülke de seyahate ve tarihi değerlere önem vermektedir, her iki ülkenin de gezilecek tarihi yerleri bulunmaktadır. Likya Yolu ayrıca ilgi uyandırmıştır. Yöresel lezzetlerde de benzerlikler görülmektedir: Sütlaç, sütlija, dolma, baklava gibi. Güllaç gibi farklılıklar da görülmektedir.

Beşinci ünite el dokumasının her iki ülkede de önemli olduğu görülmüştür. Yetiştirilen gıdalar benzerlik göstermektedir. Çay, fındık, kivi gibi ürünlerin yetiştirilmesinde farklılıklar görülmektedir. Alışveriş alışkanlıkları ve düzeni de benzerdir.

Altıncı ünite bahsedilen aile ilişkileri, aile bağları her iki kültürde de benzerlik göstermektedir. Aileye verilen değer ve bağlar her iki toplumda oldukça önemlidir. Kızarmış, ekmek, peynir, tereyağı gibi ürünler de her iki toplum tarafından tüketilmektedir.

Yedinci ünite bahsedilen teknoloji kullanımı, televizyon izleme oranları, evlilik hazırlıkları, alınan eşyalar ve alışveriş şekilleri de benzerdir. Görüşmelere göre, hayvanlara verilen değer her iki ülkede de önemlidir ancak hayvanat bahçesi gezileri Türkiye’deki gibi yaygın değildir.

Sekizinci ünite dağcı, yazar ve fotoğrafçı Ali Nasuh Mahruki ve Ampute Milli Takımı ilgi uyandırmıştır. Her iki toplum da spora değer vermektedir.

B1 kitabına göre yapılan incelemeler şu şekildedir:

Tablo 1: B1 Kitabının Analizi

Ünite 1: Haberin Var mı?	Konu ve metin	
Metin 1	Fısıltı Haberleri	Haber: Biyografi, Genç İhtiyarlar
Metin 3	Sosyal Medya	Medya: Sosyal Medya, Tellal
Ünite 2: Yorumlar ve Görüşler		
Metin 1	Söyleşi	Müzik: Türkü Baba, Ethem Çalışkan'la Sohbet, Hat Sanatı
Metin 2	İş Görüşmesi	İş: Seyahat Arkadaşları Arıyoruz
Metin 3	Zevkler ve Renkler Tartışılmaz	Hayat: Yemek Kokusu, Babam ve Oğlum
Ünite 3: Eğitim		
Metin 1	Eğitim Şart	Eğitim: Büyük Heyecan
Metin 2	Bir Lisan Bir İnsan	Dil: Dil ne Taşır?
Metin 3	Kitap Kurdu	Eğitim: En Değerli Ödülüm, Kitap Okuyorum Hem de Çok Hızlı
Ünite 4: Gelin Tanış Olalım		
Metin 1	Türkçe Öğreniyorum	Eğitim: Kafede, Kültür Elçileri Türkiye'de
Metin 2	Evim Evim, Güzel Evim	Barınma: Bir Ömür
Metin 3	Garanti Belgesi	Aile İlişkileri: Sürpriz
Ünite 5: Engelleri Kaldıralım		
Metin 1	Biyografi	Sanat/Meslekler: Parmaklarıyla Gören Adam
Metin 2	Yağmur Adam	Film: Ankara Film Festivali
Metin 3	Zor Hayatlar	Başarı: Bu Kim?
Ünite 6: Kurgu		
Metin 1	5N1K	Uyku ve Rüya: Rüya İçinde Rüya
Metin 2	Hangi Film	Film: Sinema Daveti
Metin 3	Ödül	Festival: Çiçek Festivalleri
Ünite 7: Kutlama		
Metin 1	Kutlu Olsun	Şenlik: Festivale Gidelim
Metin 2	Hayat Bayram Olsa	Bayram: Şeker Gibi Bir Bayram, Gül Dalında Bir Dilek
Metin 3	Oğlan Bizim, Kız Bizim	Kutlamalar/ Gelenekler: Düğün
Ünite 8: Ömür Dediğin		
Metin 1	Unutulmayan aşklar	İnanış/Halk Hikayesi: Tahir ile Zühre
Metin 2	Başarı Hikayeleri	Tarihî Kişiler: Bir Liderin Doğuşu
Metin 3	Kendi Hikayem	Edebiyat: Ayşe Kulin

B1 düzeyinde Türk kültürüne ait öğeler içeren 31 metin tespit edilmiştir.

Birinci üniteye yaşlı olan kişilerin başarılarından ve sosyal medya kullanma durumundan bahsedilmiştir. Sosyal medya kullanım oranı benzerlik göstermektedir, kullanılan sosyal medya türlerinde farklılıklar görülmektedir.

İkinci üniteye türkülerden bahsedilmiştir. Türküler her iki ülkede de çok önemlidir. Bosna ve Hersek sevdahlarıyla ünlüdür ve her ikisi de müzikle icra edilir. Türk toplumundaki saz, Boşnak toplumundaki saz ve akordeon türkülere eşlik etmektedir. Bu farklılık da ilgi

çekmiştir. Hat sanatı da Türk kültüründe bulunması nedeniyle öğrenmede ilgiyi arttırmıştır. Yemek konusunda birçok yemekte benzerlik görülmektedir. Bu da metinlerin kolay anlaşılmasını sağlamıştır.

Üçüncü ünite de üniversite hayatı, eğitim basamakları, öğrencilerin barınmaları benzerdir. Her iki toplum da okumaya önem vermektedir.

Dördüncü ünite de öğrencilerin hayatı, ailelerin ev seçimleri, yaşam koşulları incelenmiştir. Geleneksel aile modelinin her iki ülkede çekirdek aileye dönmesi ancak ebeveynlere büyük değer verilmesi benzerdir. Eşya seçimlerinde garanti önemlidir.

Beşinci ünite de engellere rağmen başarılar, engellilerin dünyası incelenmiştir. Her iki ülkede de engelli yaşam için çok fazla düzenleme mevcuttur.

Altıncı ünite de alışveriş ve festivaller yer almaktadır. Çiçekler her iki kültürde de önemli yer tutmaktadır. Festivaller ilgi çekmiştir.

Yedinci ünite de festivaller anlatılmaktadır. Her iki kültürde de baharın gelişi kutlanmaktadır. Bunun dışında öğrencilerin görüşlerine göre Boşnak kültüründe de çok fazla kutlama yer almaktadır. Her iki ülkenin düğün adetleri benzerdir. Geleneksel kutlamalar, düğün öncesi ve sonrası yapılanlar benzerdir. Ancak günümüz düğünleri her iki toplumda da salona sıkıştırılmıştır.

Sekizinci ünite de halk hikayeleri yer almaktadır. Her iki kültürde de benzerlik görülmektedir. Özellikle sevdahlar ve halk hikayeleri içerik bakımından benzerdir.

Sonuç

Yüzyıllarca birlikte yaşayan Türkler ve Boşnaklar kültürel anlamda birçok açıdan benzerlik göstermektedir. Bu ortak yaşantı kimi zaman ortak sözcüklerde kimi zaman da kültürel öğelerde, alışkanlıklarda, yaşam biçiminde, inanışta, değerlerde kendini göstermektedir. Hem geçmişteki birliktelik hem de inanış, yaşayış tarzı, coğrafı benzerlikler gibi özellikler nedeniyle kültürel öğeler de benzerdir.

Yabancı dil öğretiminde hedef kültür ve kaynak kültür benzerliği dil öğretimi kolaylaştırmaktadır. Yapılan incelemeler ve görüşmeler sonucu her iki kültür arasında çok fazla benzerlik tespit edilmiştir. Türk ve Boşnak kültüründeki bu benzerlikler Türkçenin öğrenimine de olumlu anlamda etki etmektedir. Bu Türkçenin hem öğrenmek için tercih edilmesini hem de kolay öğrenilmesini sağlamaktadır. Ayrıca Türk kültürüne ait farklılıklar da ilgi uyandırmaktadır, öğretimde motivasyonu sağlamaktadır.

Kaynakça

1. A2 Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti, Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
2. B1 Yedi İklim Türkçe Öğretim Seti, Ankara: Yunus Emre Enstitüsü.
3. Bayyurt, Y. (2011). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kültür kavramı ve sınıf ortamına yansması. D. Yaylı ve Y. Bayyurt (Editörler). Yabancılar Türkçe öğretimi politika yöntem ve beceriler içinde (s. 29-42). Ankara: Anı Yayınları.
4. CEF (2000:102-103). Avrupa Birliği Ortak Çerçeve Programı'nda yabancı dil derslerinde verilmesi gereken sosyo-kültürel bilgiler.
5. CEF (Common European Framework) (2001), Council For Cultural Commission, Common European Framework Of Reference For Language, Learning, Teaching, Assessment, Cambridge University Press: Cambridge.

6. Göçer, A. (2013). Türkçe öğretmeni adaylarının dil kültür ilişkisi üzerine görüşleri: fenomenolojik bir araştırma. EÜ Eğitim Fakültesi Dergisi, 15 (2), 25-38.
7. Kaplan, Mehmet. (2001). Kültür ve Dil, (14. Baskı). İstanbul: Dergâh Yay.
8. Openstax, (2017). Introduction to Sociology. Texas: Rice University.
9. Özüdoğru, M. ve Dilman, H. (2014). Anadil Edinimi ve Yabancı Dil Öğrenim Kuralları. Ankara: Anı Yayınları.

ELEMENTS OF COMMON CULTURE IN TEACHING OF TURKISH TO FOREIGNERS

Abstract

In foreign language learning, cultural gains are provided besides language acquisition. There are also cultural elements in the reading and listening texts used in language teaching. Therefore, teaching of language is also teaching of culture. The similarity of cultural elements between the target language and the mother language also facilitates language teaching. In this study, it is tried to determine the common cultural elements of Turkish and Bosnian in the context of teaching Turkish in Bosnia i Herzegovina. A2 and B1 course books of Yedi İklim Turkish Teaching Set were chosen as a sample. It was interviewed with 20 students who were selected randomly from the Department of Turkish Language and Literature in Philosophy Faculty of Zenica University to determine the similarity between Turkish culture and Bosnian culture. As a result of the interviews, many cultural similarities were determined.

Keywords: Turkish language, Turkish culture, Bosnian culture, Yedi İklim, teaching of culture